

De opmerkelijke rol van het NFI (Eikelenboom en Kloosterman) bij de Schiedammer Parkmoord en de Deventer Moordzaak

Inleiding

Zowel bij de Schiedammer Parkmoord als de Deventer Moordzaak spelen de NFI medewerkers Eikelenboom en Kloosterman een belangrijke rol. Mede dankzij het Rapport van de Commissie Posthumus (Schiedam) en het Oriënterend Vooronderzoek (Deventer) is een goede indruk te krijgen van een opmerkelijk patroon in hun optreden en hun grote invloed op de veroordeling van Kees B. en Ernest Louwes.

Schiedam

De rol van Eikelenboom en Kloosterman bij de veroordeling van Kees B. bij de Schiedammer Parkmoord is goed te reconstrueren uit de combinatie van het arrest van het Hof in Den Haag en het rapport van de Commissie Posthumus.

Er zijn 70 Stukken van Overtuiging gevonden op vier plekken in het park die als Plaats Delict werden aangemerkt, in 2000 onderzocht op DNA. Geen van deze lieten DNA zien van Kees B. Eind 2000/begin 2001 werd via de LCN-methode (Low Copy) bij het NFI opnieuw DNA-onderzoek op deze sporen gedaan. Op vijf plekken werden ingewikkelde mengprofielen aangetroffen. De wreef van de laars van Nienke, nagelvuil van Nienke, veter om de hals van Nienke (waarmee ze vermoord is), de buik van Nienke, de linkerschouder van Nienke. Daarin werd DNA gevonden van Nienke en/of Maikel, maar ook van een derde persoon. Niet uitgesloten werd dat in alle vijf sporen dit profiel van dezelfde man was. Eikelenboom was daarover stelliger dan Kloosterman. De laatste zag alleen in de eerste twee bewijzen van eenzelfde derde persoon.

Dit staat er in het rapport van de Commissie Posthumus (blz.44) over het oordeel van de beide onderzoekers naar aanleiding van hun vondsten: *“Bij beide NFI-medewerkers ontstond grote twijfel over de betrokkenheid van Kees B. bij de strafbare feiten.”*

Deze twijfel leidde tot minstens drie bijeenkomsten met vertegenwoordigers van het OM. De eerste enkele maanden voor de eerste veroordeling van Kees B. Maar dat leidde er niet toe dat het OM deze twijfel meenam in het proces.

Na die eerste veroordeling is vanuit de directie van het NFI het initiatief genomen om via een Procureur Generaal contact te leggen met de plaatsvervangende hoofdofficier van het OM te Rotterdam om die twijfels nogmaals te uiten. Dit is in een vergadering in juli 2001 gebeurd. Deze informatie is toen niet vanuit Rotterdam doorgegeven aan het parket te Den Haag, die het Hoger Beroep in deze zaak ging behandelen.

Tijdens het Hoger Beroep in Den Haag vond op verzoek van de Advocaat Generaal op 17 januari 2002 een derde bespreking plaats. Er waren ook twee gedragsdeskundigen aanwezig. Daarbij heeft Eikelenboom zijn bevindingen expliciet verteld. Ook de twee gedragsdeskundigen uitten hun twijfels over het ouderschap van Kees B. In het rapport van de Commissie Posthumus staat dat alle vier deskundigen bij hun gesprek met die Commissie in 2005 aangaven dat zij aan het eind van die vergadering de indruk hadden dat de A-G vrijspraak zou gaan vragen (blz. 45)!

Het is interessant om vast te stellen wat er vervolgens gebeurd is met de informatie die besproken is tijdens die vergadering van 17 januari 2002.

Dat is prima af te leiden uit het rapport dat het NFI uitbracht op 7 februari 2002 en het zittingsverslag van 18 februari 2002 waar Kloosterman en Eikelenboom als getuige-deskundigen werden gehoord.

Het horen van de beide deskundigen nam een middag in beslag en omvat acht pagina's van het zittingsverslag. Daaruit blijkt dat de grote twijfels die er bij hen leefden over de schuld van Kees B. zowel in hun rapport als in hun toelichting **niet** is geuit.

Dit staat hierover in het rapport van de Commissie Posthumus:

*“Bij het gerechtshof zijn zowel de deskundige als de onderzoeker ter zitting gehoord. In de verklaringen die zij ter terechtzitting hebben afgelegd, **hebben zij de twijfels die bij hen leefden over Kees B. niet kenbaar gemaakt. Dat kwam, zeggen zij, mede doordat niet de juiste vragen werden gesteld. Ook niet door de officier van justitie of de AG. Zij gaven antwoord op de vragen die gesteld werden en brachten niet spontaan aanvullende punten op.**”*

Zowel uit het zittingsverslag als uit het arrest van het Hof in Den Haag is goed op te maken wat de beide deskundigen dan wel gezegd hebben over dit specifieke onderwerp.

In het rapport van 7 februari 2002 (die dus opgesteld is na die bewuste vergadering met de A-G), hadden zij de vraag van het Hof beantwoord over die twee belangrijke DNA sporen waar Kloosterman en Eikelenboom het wel over eens waren nl. op de laars van Nienke en onder haar nagels. In het rapport stond:

“Het is niet mogelijk bij benadering aan te geven hoe lang het sporenmateriaal in het nagelvuil en op de wreef van de linkerlaars van Nienke aanwezig kan zijn geweest. Tevens kan geen uitspraak worden gedaan of de DNA-sporen via direct of indirect contact met de donor van het celmateriaal zijn aangebracht.”

Dit neemt het Hof te Den Haag over uit de toelichting van Kloosterman en Eikelenboom. Bedenk hierbij dus dat Kloosterman en Eikelenboom nog vier weken ervoor in een bespreking met de Advocaat Generaal hun grote twijfels hadden geuit over het ouderschap van Kees B. En dat kwam dus door het feit dat er van een derde persoon diverse sporen waren gevonden op het lichaam en de schoen van Nienke:

“Wat er aan DNA op een slachtoffer wordt gevonden, kan niet zonder meer aan een dader gekoppeld worden. Van het gevonden DNA-mengspoor in het nagelvuil/op wreef laars gaan wij er in het NFI van uit dat het van een man afkomstig is.

Men is met de huidige DNA-techniek niet in staat de leeftijd van de donor te bepalen. Het kan zijn dat het slachtoffer Nienke bijvoorbeeld op school DNA van een vriendje onder haar nagel heeft gekregen en later op die dag haar laars aandoet waardoor het DNA op die laars terecht komt.

Het DNA in het nagelvuil/op wreef laars kan van velerlei herkomst zijn en behoeft geen relatie met het delict te hebben. Aldus heeft het DNA-onderzoek louter een ondersteunende functie ten behoeve van het recherche-onderzoek.

Het is niet zo dat, indien je een mengspoor hebt, je de bekende profielen kunt afscheiden van de onbekende fragmenten. DNA geeft geen wiskundige zekerheid. **Ik kan niet uitsluiten dat het restant van het aangetroffen mengprofiel van meerdere personen is.** Het is niet gelukt om enig verband met een dader aan te tonen. DNA kan gemakkelijk achtergelaten worden. Iedereen die Nienke heeft aangeraakt, kan zijn DNA op haar achtergelaten hebben. Ook is "secondary transfer" mogelijk: het oplopen van vreemd DNA door aanraking van een voorwerp waarop een ander/de donor door contact zijn DNA heeft achtergelaten.

Het is niet precies vast te stellen hoe lang aangetroffen DNA al op iets/iemand zit.

Ik heb er geen verklaring voor dat er geen geïncrimineerd spoor is gevonden. Het is ook niet te zeggen of iedere aanraking een DNA-spoor achterlaat. De één geeft namelijk veel DNA af, maar een ander weer niet of heel weinig. Dit kan te maken hebben met fysiologische processen in het lichaam.

Het is in de zaken Beatrixpark niet uit te sluiten dat Nienkes DNA het DNA van de dader heeft gemaskeerd. Met maskeren wordt bedoeld dat er zoveel DNA van het slachtoffer aanwezig is, dat men niet meer in staat is het DNA van een andere donor, eventueel de dader, naar boven te halen.

De hedendaagse techniek is niet in staat om het vreemde DNA te ontmaskeren. Waar de grens ligt met betrekking tot het onderzoek naar DNA is naar mijn ervaring voor elk misdrijf anders. **In de zaken Beatrixpark is er geen klaarheid door DNA-onderzoek ontstaan, terwijl er tot op heden bij het NFI geen andere zaak is geweest waarin zoveel sporen zijn onderzocht. Het is het grootste onderzoek op het gebied van DNA dat ooit door het NFI is verricht, nog steeds.**"

De verdediging had het hof gevraagd om nader DNA onderzoek te laten doen op een aantal voorwerpen, o.a. de veter van een hoge schoen gevonden op het Plaats Delict waar het slachtoffer is aangetroffen. Het Hof wijst dit verzoek af met o.a. deze argumentatie:

"Uit hetgeen de deskundigen naar voren hebben gebracht volgt onder meer dat in de zaken Beatrixpark niet kan worden gezegd dat - in weerwil van zeer uitgebreid DNA-onderzoek - enig DNA-daderspoor is kunnen worden vastgesteld; in het bijzonder valt het meergenoemde mengspoor in nagelvuil/op wreef laars niet zonder meer als een zodanig daderspoor aan te merken."

En door het Hof van Den Haag wordt Kees B. veroordeeld, zonder dat het Hof de twijfels over het ouderschap van Kloosterman en Eikelenboom te horen heeft gekregen of in een NFI rapport heeft kunnen lezen. **Twijfels die wel door hen vooraf in drie vergaderingen expliciet aan het OM waren gemeld.**

(In 2005 wordt via een klokkenluider openbaar dat het NFI aan de hand van deze DNA-bevindingen in de jaren na de veroordeling van Kees B. wel interne lezingen gaf aan een groot aantal leden over hun DNA bevindingen en de grote twijfel die zij hadden dat Kees B. de dader niet was.)

Conclusie:

De twee NFI-medewerkers hebben noch in hun rapporten, noch bij hun mondelinge toelichting het Hof informatie verstrekt waarmee de lijn van het OM (Kees B. is de dader) werd ondergraven, terwijl ze wel op basis van hun informatie ernstige twijfels hadden aan het feit of Kees B. de dader was en dat achter de schermen meerdere keren aan het OM hebben meegedeeld.

Deventer

Bij het Hoger Beroep in Den Bosch, na de uitspraak van de Hoge Raad, speelde het koppel Kloosterman en Eikelenboom een cruciale rol. Enkele dagen voor de eerste zittingsdag op 8 december 2003 werden er DNA sporen van Louwes op de blouse van de weduwe gevonden. Bij de zitting van 26 januari gaf Eikelenboom een Powerpointpresentatie om zijn bevindingen toe te lichten. Er werden twee hypothesen geopperd m.b.t. de DNA vondst. Het kon er op de ochtend van de moord op gekomen zijn tijdens het bezoek van Louwes aan de weduwe of tijdens het delict dezelfde avond. Omdat dit DNA greepsporen zou betreffen en de specifieke locaties van het gevonden DNA (in de buurt van lichtrode vlekken, die van makeup afkomstig zouden zijn) kwam het NFI tot de conclusie dat het waarschijnlijker was dat de sporen er tijdens de moord zijn opgekomen dan in de ochtend.

Op basis hiervan heeft het Hof in Den Bosch het vonnis van Louwes van Arnhem alsnog bekrachtigd.

Inmiddels is bekend dat er geen mogelijkheid is om een onderscheid te maken tussen greepsporen en speekselsporen en dat de toelichting van het NFI bij de rechter in Den Bosch op dat punt onjuist

was. Er zijn inmiddels ook DNA sporen gevonden op andere plekken, o.a. in controleplekken die schoon hoorden te zijn. En de blouse is na het aantreffen van het slachtoffer zodanig behandeld dat er nieuwe vlekken op zijn ontstaan en dat er een groot gevaar is geweest van minimaal cross-contaminatie (dat wil zeggen dat er DNA sporen van de ene plek van de blouse op een andere plek op de blouse terecht zijn gekomen). Deze informatie heeft ertoe geleid dat een DNA deskundige van het FSS en een ervaren Amerikaanse DNA deskundige (Dan Krane) hebben verklaard¹ dat op basis van de bevindingen in 2003/2004 absoluut geen uitspraak gedaan kon worden over de herkomst van het DNA. Het erop komen tijdens het ochtendbezoek had minimaal dezelfde kans gebeurd te zijn als tijdens de moord.

Omdat het NFI, in casu Eikelenboom, echter in 2004 duidelijk uitsprak dat de kans beduidend groter was dat het DNA tijdens de moord erop gekomen was dan tijdens het ochtendbezoek, heeft de rechter Louwes veroordeeld.

Ook in dit geval heeft het NFI dus het Hof geïnformeerd in het verlengde van wat het OM wilde bewijzen: Louwes is de dader. Zowel het Engelse FSS als de DNA deskundige Dan Krane geven aan dat er op basis van de bevindingen geen conclusie getrokken kon worden of de sporen er tijdens de moord op waren gekomen of tijdens Louwes bezoek aan de weduwe op de ochtend van de moord.

NFI als verlengstuk van het OM

Hoezeer de beide NFI-medewerkers in hun toelichtingen zich hebben geuit in het verlengde van de lijn van het Openbaar Ministerie is goed af te lezen uit de vergelijking van argumenten die zij gaven bij hun toelichting in 2002 (Schiedam) en 2004 (Deventer).

In 2002 was er niets gevonden van Kees B. (en wel van een onbekende derde persoon) en was het belangrijk voor het OM dat Kloosterman & Eikelenboom het belang van DNA in relatie tot Kees B. tot een nulpunt reduceerde. In 2004 was het echter belangrijk voor het OM dat de DNA sporen van Louwes die gevonden waren verbonden werden aan het delict en niet afkomstig waren van het ochtendbezoek van Louwes aan de weduwe.

Hieronder de uitspraken van de twee NFI medewerkers bij hun verhoor in 2002 bij de rechtszaak tegen Kees B. Daaronder steeds de gevolgtrekkingen over hun DNA vonden in 2004 bij de zaak tegen Ernest Louwes..

- (Kees B.) Wat er aan DNA op een slachtoffer wordt gevonden, kan niet zonder meer aan een dader gekoppeld worden.

(Ernest Louwes) Het DNA gevonden op de blouse is er wel tijdens de moord, maar niet tijdens het ochtendbezoek op gekomen.

- (Kees B.) Het kan zijn dat het slachtoffer bijvoorbeeld op school DNA van een vriendje onder haar nagel heeft gekregen en later op die dag haar laars aandoet waardoor het DNA op die laars terechtkomt.

(Ernest Louwes) De sporen op verschillende plekken op de blouse van de weduwe zijn er door de dader op aangebracht en verspreid.

¹ De samenvatting van het oordeel van Dan Krane luidt: "The presence of a DNA-profile usually says very little about the time frame or the circumstances under which this DNA was transferred. Further DNA tests are not capable of determining the tissue source of which the DNA came. For instance in this case it is not possible to distinguish between the possibility that DNA came from handling the blouse or from sneezing upon it.

Current DNA tests are profoundly sensitive and that sensitivity requires that great care be taken in the handling and storage of articles of evidence to prevent the possibility of contamination or cross-contamination. The handling of the blouse in this case raises very serious concerns about the nature of the evidence."

- **(Kees B.) Het DNA in het nagelvuil/op wreef laars kan van velerlei herkomst zijn en behoeft geen relatie met het delict te hebben. Aldus heeft het DNA-onderzoek louter een ondersteunende functie ten behoeve van het recherche-onderzoek.**
(Ernest Louwes) Het DNA heeft een centrale rol gespeeld bij de veroordeling van Ernest Louwes.
- **(Kees B.) DNA geeft geen wiskundige zekerheid.**
(Ernest Louwes) DNA geeft wel voldoende zekerheid.
- **(Kees B.) Ook is "secondary transfer" mogelijk: het oplopen van vreemd DNA door aanraking van een voorwerp waarop een ander/de donor door contact zijn DNA heeft achtergelaten.**
(Ernest Louwes) "Secondary transfer" is niet als reëel alternatief beschouwd.
- **(Kees B.) Het is niet precies vast te stellen hoe lang aangetroffen DNA al op iets/iemand zit.**
(Ernest Louwes) Het DNA is tijdens de moord op de blouse terecht gekomen.
- **(Kees B.) Het is ook niet te zeggen of iedere aanraking een DNA-spoor achterlaat. De één geeft namelijk veel DNA af, maar een ander weer niet of heel weinig. Dit kan te maken hebben met fysiologische processen in het lichaam.**
(Ernest Louwes) Er is geen onderzoek gedaan of Ernest Louwes veel of weinig DNA achterlaat. Als gebleken zou zijn dat Louwes iemand was die geen of heel weinig DNA sporen achterlaat had de uitspraak dat de sporen "greepsporen" waren, via onderzoek volledig uitgesloten kunnen worden

Het patroon is duidelijk. Wat wel gezegd is tegen het Hof in Den Haag is niet gezegd tegen het Hof in Den Bosch. De relativisering van het DNA, dat het OM nodig had in Den Haag bij de zaak tegen Kees B., kon niet gebruikt worden bij de rechtszaak tegen Louwes in Den Bosch!

Maar dat zou niet de rol van de NFI deskundigen behoren te zijn. Zij zouden moeten opereren op basis van onafhankelijke forensische wetenschappelijke principes. Daar gaan de rechters immers van uit. Maar de wijze waarop de twee NFI deskundigen in Den Haag en Den Bosch hebben geopereerd wekt de indruk dat zij datgene zeggen wat het OM het liefste wil horen.

En net zoals in 2002 in Den Haag is gebeurd is daardoor het Hof in Den Bosch door dezelfde twee NFI DNA-onderzoekers belangrijke informatie onthouden. De argumenten die in Den Haag werden gegeven om het belang van de DNA bevindingen zoveel mogelijk af te zwakken, werden in Den Bosch niet of amper naar voren gebracht. Integendeel, in Den Bosch werden de DNA bevindingen als veel sterker gepresenteerd dan had gemogen op basis van de stand van zaken van het DNA onderzoek op dat moment, alsmede datgene wat er met de blouse in vier jaar was gebeurd, voordat het DNA onderzoek startte.

Als de twee NFI-onderzoekers in Den Haag hun grote twijfels over Kees B. als dader hadden geuit dan was de kans groot geweest dat Kees B. niet was veroordeeld. En als de twee NFI-onderzoekers hun toelichting over de mogelijkheden en onmogelijkheden van DNA onderzoek die ze in Den Haag 2002 hadden gegeven ook in 2004 in Den Bosch hadden gegeven dan was de kans groot geweest dat Ernest Louwes niet was veroordeeld.